

MİMAR M. VEDAD BEY KONAĞI

Süha ÖZKAN
A. Nihad Vedad TEK

Aralık 1979'da alındı

GİRİŞ

Mimar Vedat Bey'in (1873-1943) Türk mimarlık tarihinde çok ayrıcalıklı bir yeri vardır. Türkiye'nin ilk formal eğitim görmüş mimarı olması ötesinde Yirminci Yüzyıl başlarının en önemli mimarlık ürünlerinin biçimleyicisi olarak Vedat Bey haklı bir üne sahiptir. Vedat Bey genellikle çok iyi bilinen Büyük Postane, Halk Fırkası Mahfeli, Defter-i Hakani ve Mesadet Hanı gibi baş yapıtları dışında küçük yapı ölçeğinde de önemli katkılarda bulunmuştur.

Küçük yapı ölçeğinde kendisi için özenle tasarladığı ve uygulattığı iki konut yapısı, Vedat Bey'in "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi" içindeki tutumunun birçok özelliğini yansıtacak biçimdedir.

BİRİNCİ KONUT

Vedat Bey'in birinci konutu Valikonagi Caddesi (Eski Harbiye Caddesi)'nde şimdi "Vedat Bey Konağı" olarak işleyeceğimiz 39 numaralı yapının bitişiğinde bulunmaktaydı. Vedat Bey'in 1908 yılında yaptığını bildiğimiz Birinci Konut'undan ne yazık ki elimizde fazla belge ve bilgi yoktur. Yıkılmış olan Birinci Konut'un yerinde bugün Yaşaroğlu Apartmanı olarak bilinen yedi katlı bir yapı bulunmaktadır. Birinci konuttan bugün bulabildiğimiz, iki fotoğraf ile Vedat Bey'in konutun yapımı sırasında tuttuğu cep defterindeki birkaç çiziktiriden çok değildir. Fotoğraflardan biri (Şekil 1) Birinci Konut ile İkinci Konut'un (Vedat Bey Konağı) birlikte konularının kanıtlandığı bir belgedir. İkinci fotoğraf ise daha önceki bir döneme aittir (Şekil 3) ve birçok açıdan bilgi içeren değerli bir belge niteliğindedir.

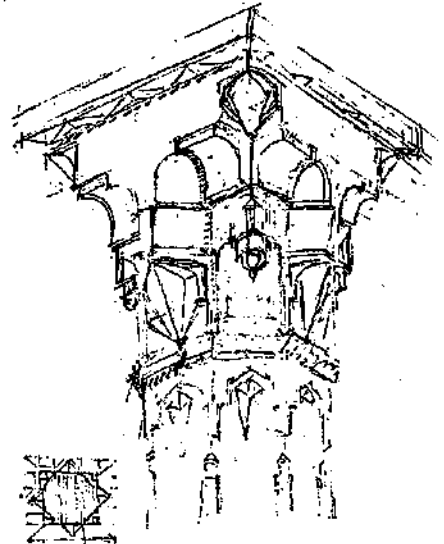

Şekil 1. Mimar M.Vedat Bey'in "Birinci" ve "İkinci Konut"larına birlikte içeren bir görünüm.

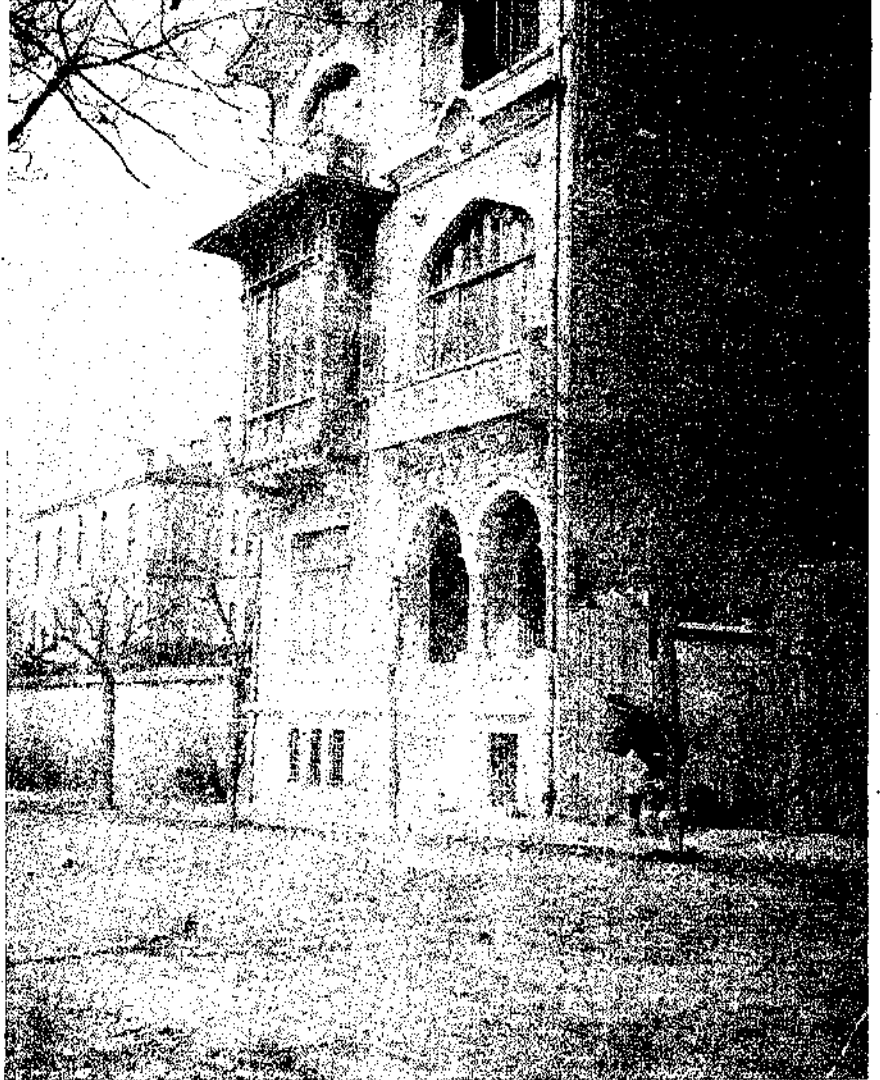
Figure 1. A view of the "First" and "Second Residences" of Architect M.Vedat Bey.

Şekil 2. Birinci ev için çizikrilmis bir sütun başlığı. Girişte kullanılmıştır. (Vedat Bey'in cep defterinden)

Figure 2. A sketch of a column capital for the "First Residence". (From Vedat Bey's pocket sketch-book)

Bu fotoğraf Valikonacı Caddesinin 1913 öncesi görünümü, Vedat Bey Konağı'nın yerinde eskiden bulunan yapıyı ve özellikle Birinci Konut'un Valikonacı Caddesi'nde görünüşünü belgelemesi açısından çok değerlidir. Bu fotoğraftan Birinci Konut'un da *neo-classical* bir biçimlenme ile Osmanlı-Türk Mimarlığının birçok ögesini barındıran bir yapı olduğunu görmekteyiz. Bodrum artı üç kat yükseklikte olan Birinci Konut'a iki sivri kemerle tanımlanmış bir giriş ile ulaşılmaktadır. Cephede üç ayrı tür kemerin kullanıldığı bu yapıda geleneksel Türk konut mimarlığının özgün öğelerinden şahniş, kargir yapıya bir ahşap eklenti biçiminde tasarlanmıştır. Pencerele geleneksel ufak pencere boyutlarının ötesinde genişçe düşünülmüştür. Bu, bitişik yapı düzeninden kaynaklanan bol ışık alma çabasından ileri gelse gerekir. Çünkü, Vedat Bey İkinci Konut'unda çok daha küçük oranda pencerele kullanmıştır.

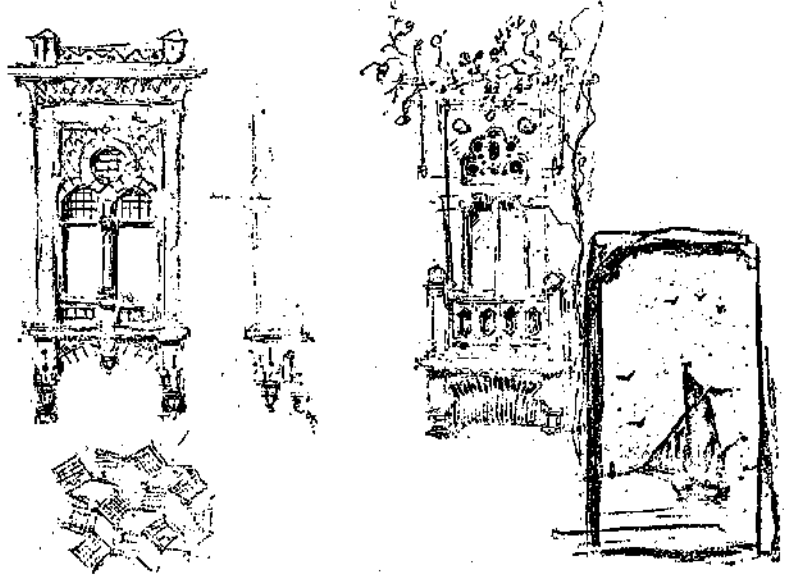

Şekil 3. Mimar M. Vedat Bey'in "Birinci Konut"unun Harbiye Caddesi (şimdi: Valikonacı Caddesi)'nden görünümü. Solda "İkinci Konut"un yapılacağı alan ve üzerinde iki katlı bir yapı görülmekte.

Figure 3. A view of the "First Residence" of Architect M. Vedat Bey from Harbiye Caddesi (Now: Valikonacı Caddesi). On the left the plot of land for the "Second Residence" can be observed. There was a two storey building occupying the land at that time.

Birinci Konut'un birinci katında kullanılmış olan çıkma biçim-kesitlerin (*profile*) ve genellikle döşemeye değin inen pencerelerin önüne koyduğu korkulukların biçimlenişleri mimarın ayrıntıya verdiği önemi, biçim ve bezeme zenginliğini yansıtmaktadır. Bu konutun yapıldığı yıllarda tuttuğunu saptadığımız cep defterinde bu evde kullanılmış bir sütun başlığı çiziktirisi (Şekil 2) ile bu yapının tasarımının öncül aşamalarına ait olduğunu sandığımız üç şahniş örneği (Şekil 4, 5, 6) ve bir cephe çiziktirisi ile birkaç ayrıntı vardır (Şekil 7).

Vedat Bey, arsasının Valikonacı Caddesi ile Süleyman Nazif Sokağının (Eski: Hacı Mihak Sokağı) kesiştiği kesiminde İkinci Konutunu yapmak üzere bu evi azınlık

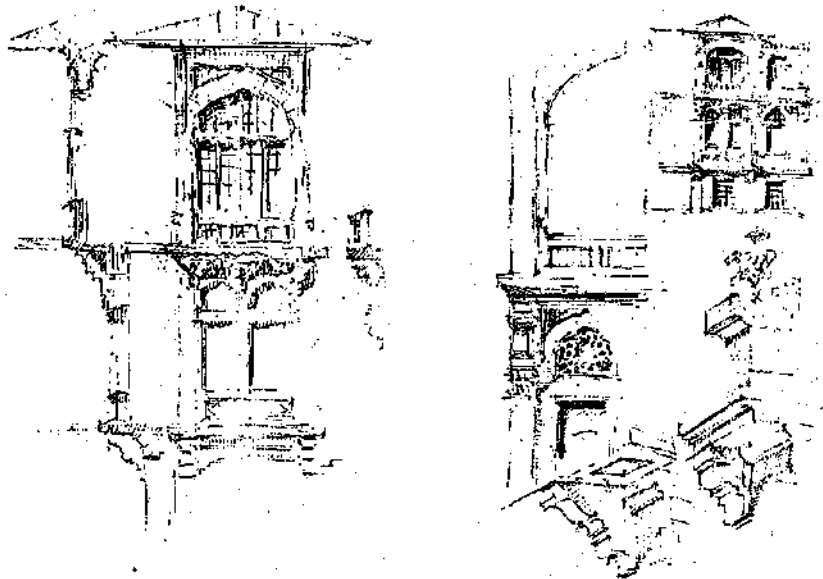

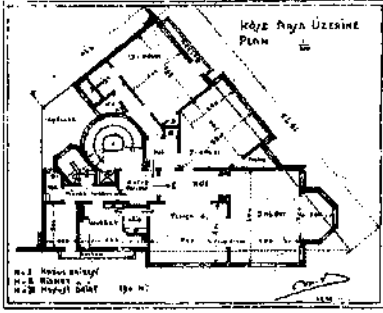
Şekil 4, 5, 6. Aynı defterde yer alan üç şahniş çalışması. "Birinci konut"la ilgili olduğu sanılmaktadır.

Figure 4, 5, 6. Three studies for bay windows from the same sketch book. The sketches were most probably made for the "First Residence".

Şekil 7. Bir cephe ve birkaç ayrıntı çalışması. Bu çalışmaların da "Birinci Konut"la ilgili olduğu sanılmaktadır.

Figure 7. Studies for an elevation and a few details from the same sketch-book. There is a high probability for these sketches to belong to the "First Residence".

Şekil 8. M.Vedad Bey'in İstanbul İkametgâhları, Mimar, n.10, ss.322-325, 1932 başlık yazısında kullandığı üçgen arsa üzerinde bir plan şeması. Arsa küçük farklılıklarla Vedat Bey Konağının tiptkisidir.

Figure 8. An illustrative plan on a triangular plot of land used in an article by Vedat Bey in 1932. The plot is very similar to that of the Vedat Bey Konağı (i.e. Second Residence)

2. M.VEDAD (TEK), İstanbul İkametgâhları, Mimar, n.10, ss.322-235, 1931.

mensubu bir kişiye satmıştır. İstanbul'un işgali sırasında bu kişinin işgalcilerle işbirliği Vedat Bey'i çok üzmiştir. Bu nedenle satıştan duyduğu pişmanlığı yakınlarına sık sık iletmiş bilinmektedir.

VEDAT BEY KONAĞI (İKİNCİ KONUT)

Vedat Bey'in çeşitli açısız zorlukları olan, kentsel yapı parsellerinde özgün tasarım çözümleri üretmekte yetenekli ve iddialı olduğu bilinmektedir. İkinci konutu da bu konuda özellikle örneklerden birini oluşturmaktadır. Valikonağı Caddesi'ne 54 derecelik bir açı ile bağlanan Süleyman Nazif Sokağının bir de yokuş olduğu düşünülürse çapraşık bir yapı alanı ortaya çıkmaktadır. Üstelik, bu alanın yalnız 190 m²lik bir yapı alanı oluşturduğu gerçeği, çözümü, uğraşı ve yaratıcılık gerektiren bir planlama söz konusudur. Gerçekten, Vedat Bey de bu yapıda getirdiği çözümü öylesine beğenmiştir ki 1931 yılında yazdığı, "İstanbul İkametgâhları" yazısında bu plana çok benzer planı, hem de aynı boyutlardaki parselde ve aynı m² ile, çapraşık bir yapı parselinde özgün çözüme örnek kullanmıştır.² (Şekil 8).

Yapı iki kenarı bitişik dar açılı bir köşe parselinde yer aldığı, genel düzenlemede tüm ikincil ve hizmet işlevleri bitişik sağır kenara; yaşama ve önem verilen çalışma alanları da her iki sokağa bakacak biçimde yerleştirilmiştir (Resim 9).

Şekil 9. Mimar M.Vedad Bey Konağının Valikonağı Caddesinden görünümü.

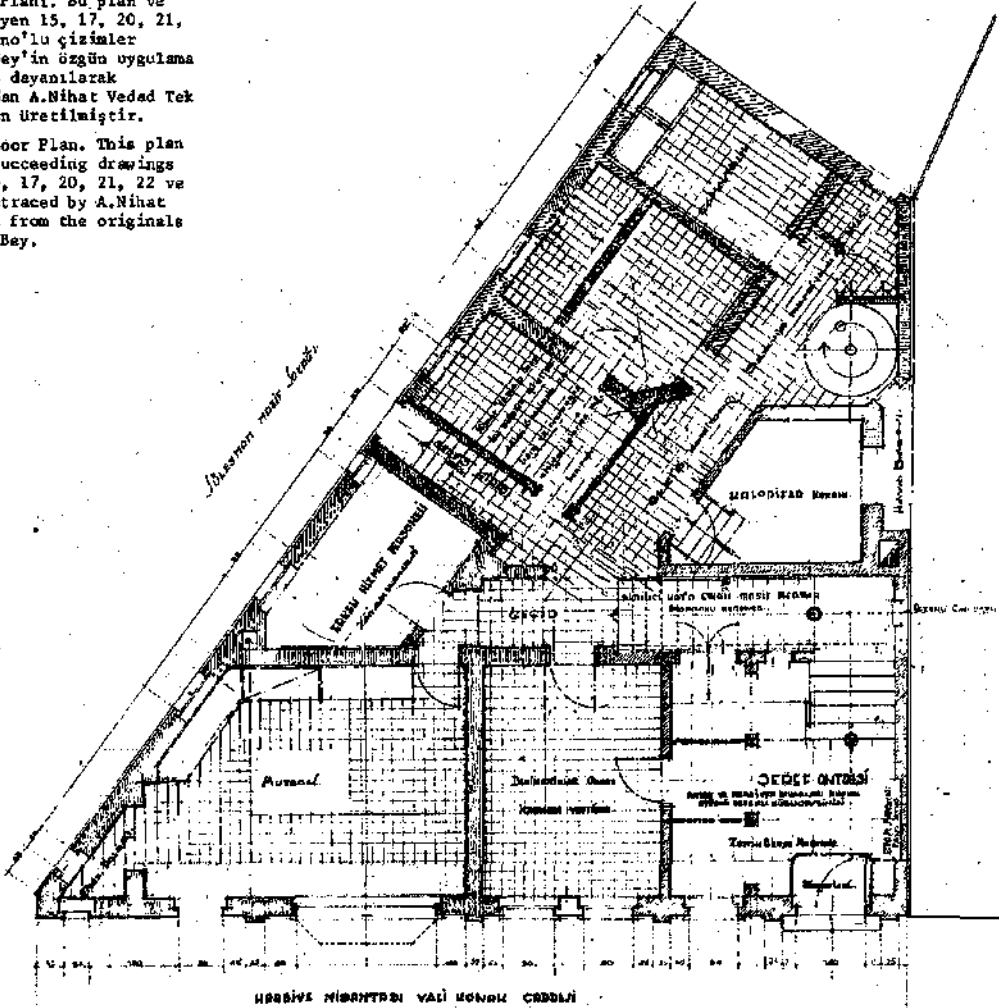
Figure 9. A view of Architect M.Vedad Bey Konağı from Valikonağı Caddesi

YER KATI

Konuta, alanı yaklaşık 20 m²'yi bulan ve Valikonağı Caddesine açılan geniş bir holden girilmektedir. Bu hol doğrudan üst katlarla ilişkiyi sağlamaktadır. Giriş holünün zemini beyaz mermer, duvarları Kütahya çinileri ile kaplıdır. Bu alanda yer alan kolonlar som mermerden yapılmışlardır. Ayrıca çevresi fayans bezemeli bir ayna girintisi de vardır. Yapının yer katındaki kullanışlarına hol içinde iki tane sekizgen kesitli mermer kolonla ayrılmış bir kesimden ve merdivenin altından girilmektedir. Bu hole gereğinde vestiyer olarak kullanılabilen bir oda açılmaktadır. Bu oda Desinatörler Odası olarak tanımlanmıştır. Bunun dışında yer katında

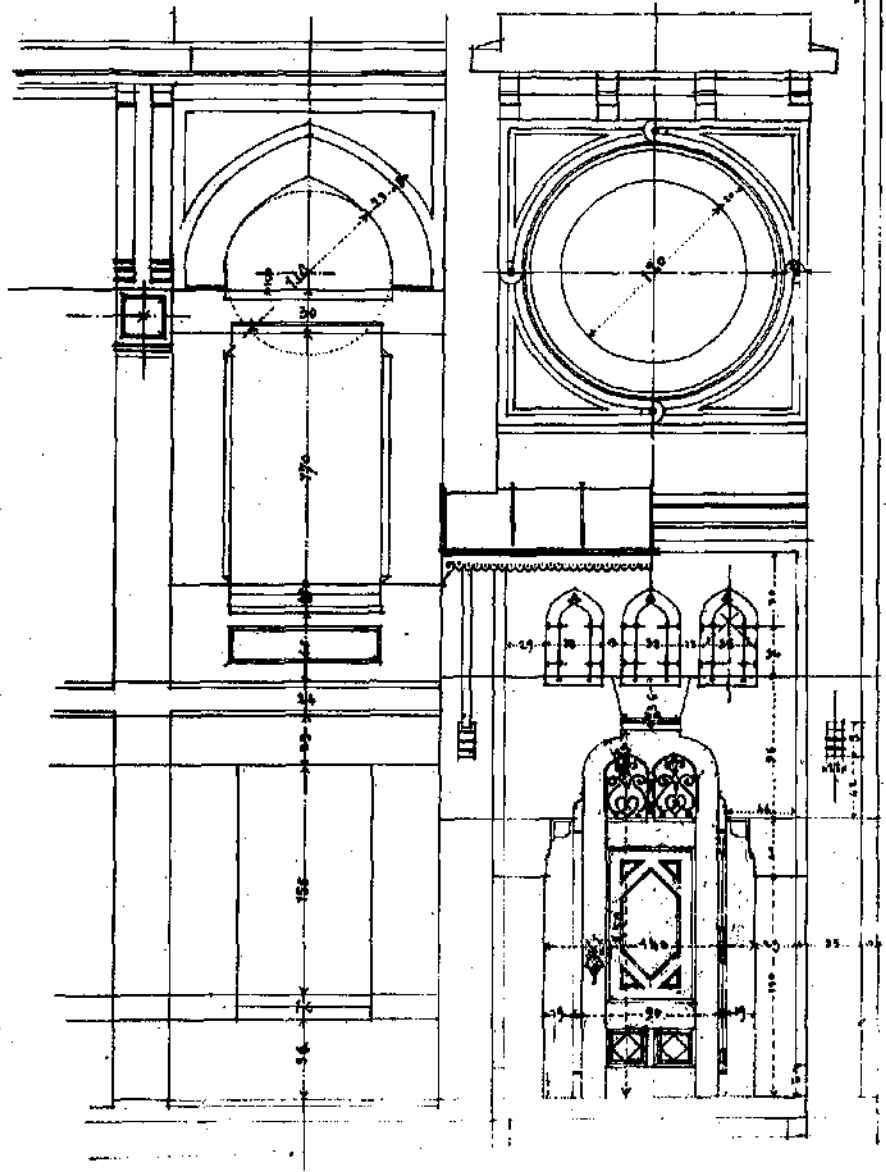
Şekil 10. Yer Katı Planı. Bu plan ve bunu izleyen 15, 17, 20, 21, 22 ve 30 no'lu çizimler M.Vedad Bey'in özgün uygulama projesine dayanılarak yazarlardan A.Nihat Vedad Tek tarafından üretilmiştir.

Figure 10. Ground Floor Plan. This plan and the succeeding drawings number 15, 17, 20, 21, 22 ve 30 are retraced by A.Nihat Vedad Tek from the originals by Vedad Bey.

tümüyle hizmet işlevleri düzenlenmiştir. Birbirine dar açı ile bağlanan iki geçit üzerinde Hizmet Personeli odası, ağaç işliği (marangozhane), kiler, çamaşırılık ve abdesthane yer almaktadır. Geçitlerin kesişme noktasından Süleyman Sırrı Sokağına açılan ayrı bir hizmet girişi de bulunmaktadır. Geçitlerin tanımladığı üçgen içinde dört basamakla inilen bir ısıtma birimi alanı ile üst katlarla hizmet bağlantısını kuran bir döner merdiven vardır. Köşede ise alanı 30 m²'yi bulan büyük bir mutfak yerleştirilmiştir.

Yapının tamamında tavan yükseklikleri işlevlere bağımlı olarak değişik düşünülmüştür. Birinci katta 400 cm. olan tavan yüksekliği ikinci katta 350 cm. iken, salt hizmet eylemlerine ayrılmış olan yer katında giriş holü (350 cm) dışında 260 cm.dir. (Şekil 10-14)

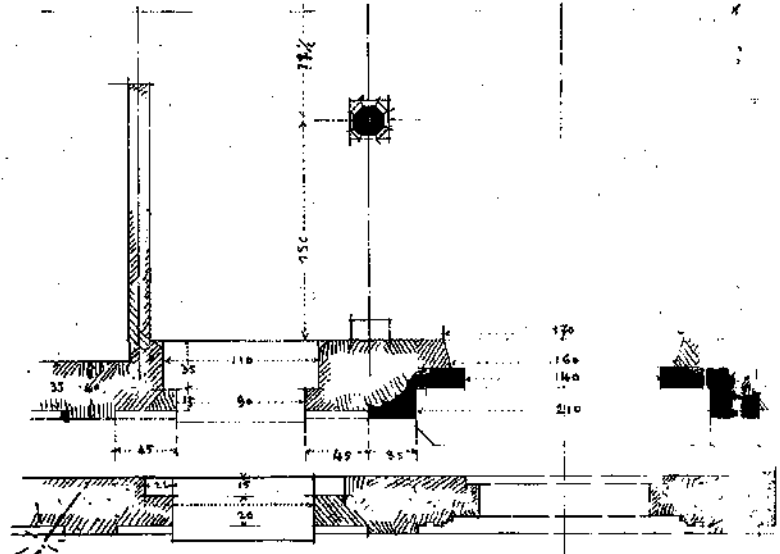

Şekil 11, 12, 13, 14. Giriş Holüne ait M.Vedad Bey'in özgün çizimleri.

Figures 11, 12, 13, 14. Original drawings by M.Vedad Bey for the Entrance Hall.

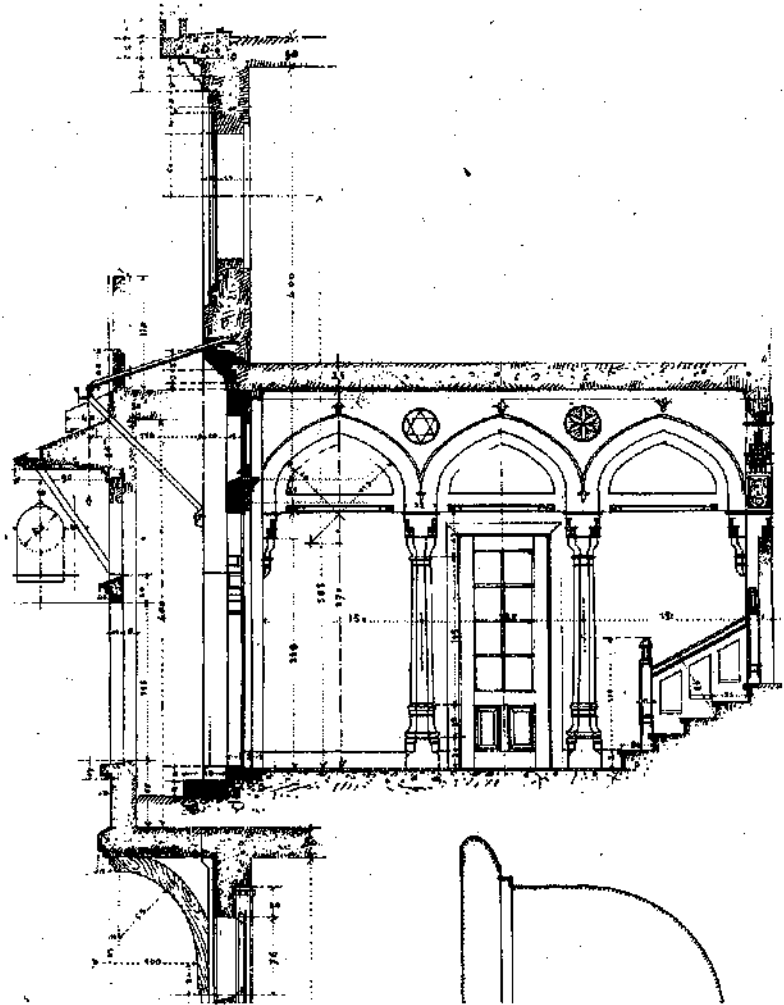
Şekil 11. Giriş Holünün dışarıdan görünüşü.

Figure 11. Elevation of the Entrance Hall.

Şekil 12. Plan. Sol alt köşede tarih ve imza.

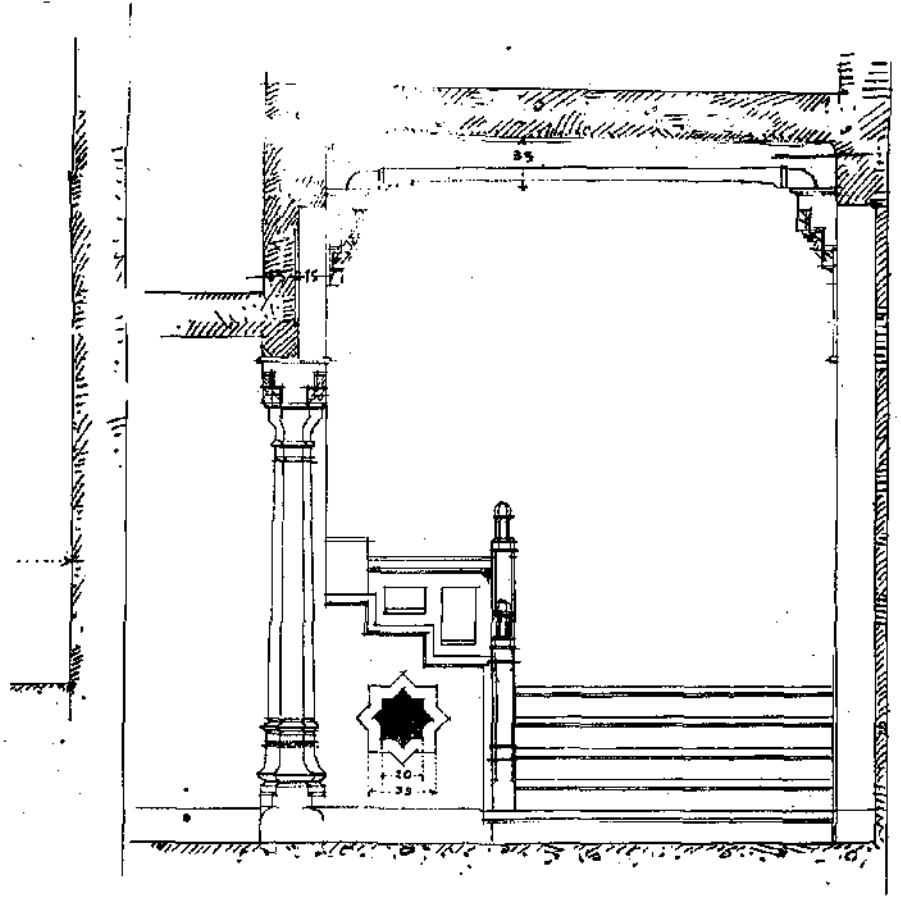
Figure 12. Plan. There is signature and date on the bottom-left corner.

Şekil 13. Boyuna Kesit.

Figure 13. Longitudinal Section.

Şekil 14. Enine Kesit.
Figure 14. Transverse Section.

BİRİNCİ KAT

Birinci kat tümüyle bir çalışma ve kabul alanı olarak Vedad Bey ve ailesinin dostlarına açık olan etkinliklerinin yer aldığı bir kat olarak düzenlenmiştir. Bu alanda yemek, oturma, kabul salonları ile çalışma odaları yer almaktadır (Şekil 15).

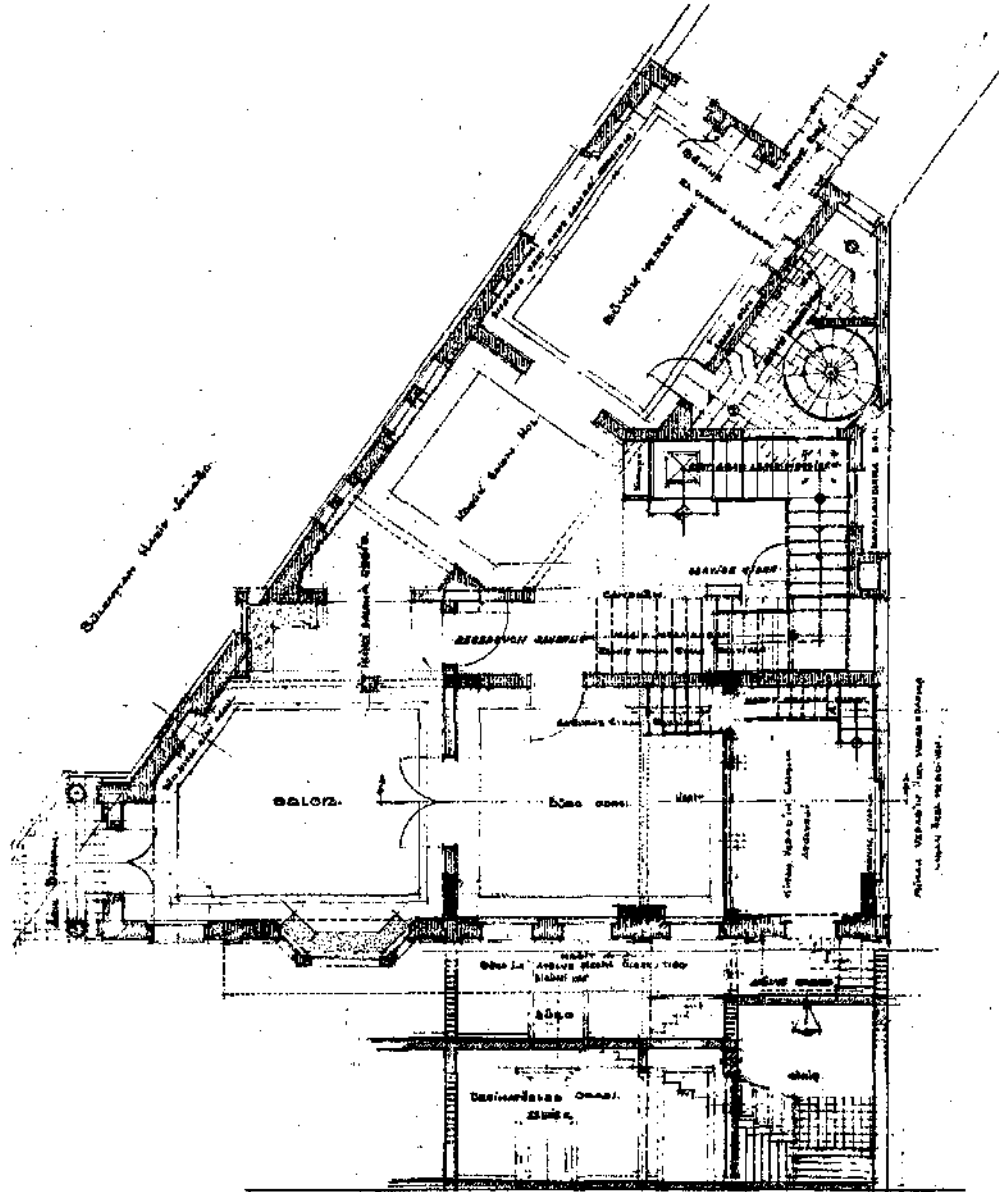
Valikonagi caddesine bakan kenarda, birbirine açılan iki oda olarak düşünülen çalışma alanlarında yüksek tavanlı ve büyük olanı (26 m²) Büro Odası, küçük olanı ise Vedad Bey'in özel çalışma odası olarak tasarlanmıştır. Özel çalışma odası, giriş holünün üstüne geldiği için beş basamakla çıkılmakta ve dar olan bu oylum ile uyumlu bir alçak tavan yüksekliği sağlamaktadır. Bu oda bağımsız bir merdiven ile bir üst katta yer alan Vedad Bey'in yatak odasına da doğrudan bağlantılıdır.

Büro odası çift kapı ile salona açılmaktadır. Köşede konumlanmış olan salon bir çıkma ile Valikonagi Caddesine bakmaktadır. Salonun ayrıca köşeyi tutan bir balkon vardır. Salonun dikdörtgenden köşesi açılı kesilmiş bir beşgen olan oylumunun bu açılı kesilmiş alanında bir girinti bulunmaktadır. Bu duvar, bütünü ile çini kaplıdır. Büyük salonu küçük salona bağlayan geçit dışarı Süleyman Nazif Sokağına küçük bir çıkma yapmaktadır. Bu küçük çıkma açılı bir biçimde düzenlendiğinden sokak boyunca bir bakı olanağı sağlamaktadır.

Küçük Salon gerçekte merdiven ile birlikte düşünülmüş ve bir genel dağılım alanı olarak biçimlenmiştir. Bir kenarı bütünüyle merdiven boşluğuna açılan bu salon yemek odası ile Büyük Salonu birbirine bağlamaktadır. Yemek Odası bahçe ile doğrudan bağlantılı, ocaklı, el yıkama olanaklı 24 m² bir alandır. Bu odanın dışından döner merdiven aracılığı ile hizmet katıyla bağlantısı bulunmaktadır. Merdivenin açıldığı alanda da bir abdesthane vardır.

Bu katta yer alan dört salon da tasarlanan renkli kalem işi altın yaldızlı *carton-pierre*'ler ile bezenmiştir. Yalnız Küçük Salon ile Büyük Salon arasındaki geçidin tavanı düşüktür. Döşeme bir üst katta yer alan banyo tabanının yalıtılması ve ısıtılması için düşük yapılmıştır.

Şekil 15. Birinci Kat Planı.
Figure 15. First Floor Plan.

Merdiven yer katından bu kata tek sahanlıklı (Şekil 16) ve mermerden yapılmış, bu kattan üst katlara geçişte ise ahşap bir merdiven olarak tasarlanmıştır. Bu merdiven holünün duvarları lambri kaplıdır. Merdivenin tamamı som meşeden yapılmış üzerine mum cila uygulanmıştır.

İKİNCİ KAT

İkinci katta birbirileri ile çeşitli hizmet işlevleri ve alanları ile bağlantılı dört yatak odası bulunmaktadır (Şekil 18). Bu kata ahşap merdivenle çıkılmakta, merdiven geniş bir üçgen hole açılmaktadır. Merdivenin çıkış noktasının hemen solunda Vedad Bey'in özel yatak odası vardır. Bu oda özel bir merdiven aracılığı ile çalışma odasına bağlantılıdır ve Valikonağı Caddesine bakan bir de küçük balkon vardır (Şekil 17).

Büyük Yatak Odası köşede yer almaktadır. Açık bir balkon vardır. Özel yatak odası ile arasında dolaplı bir kahvaltı ve çay odası bulunmaktadır. Büyük yatak odasının

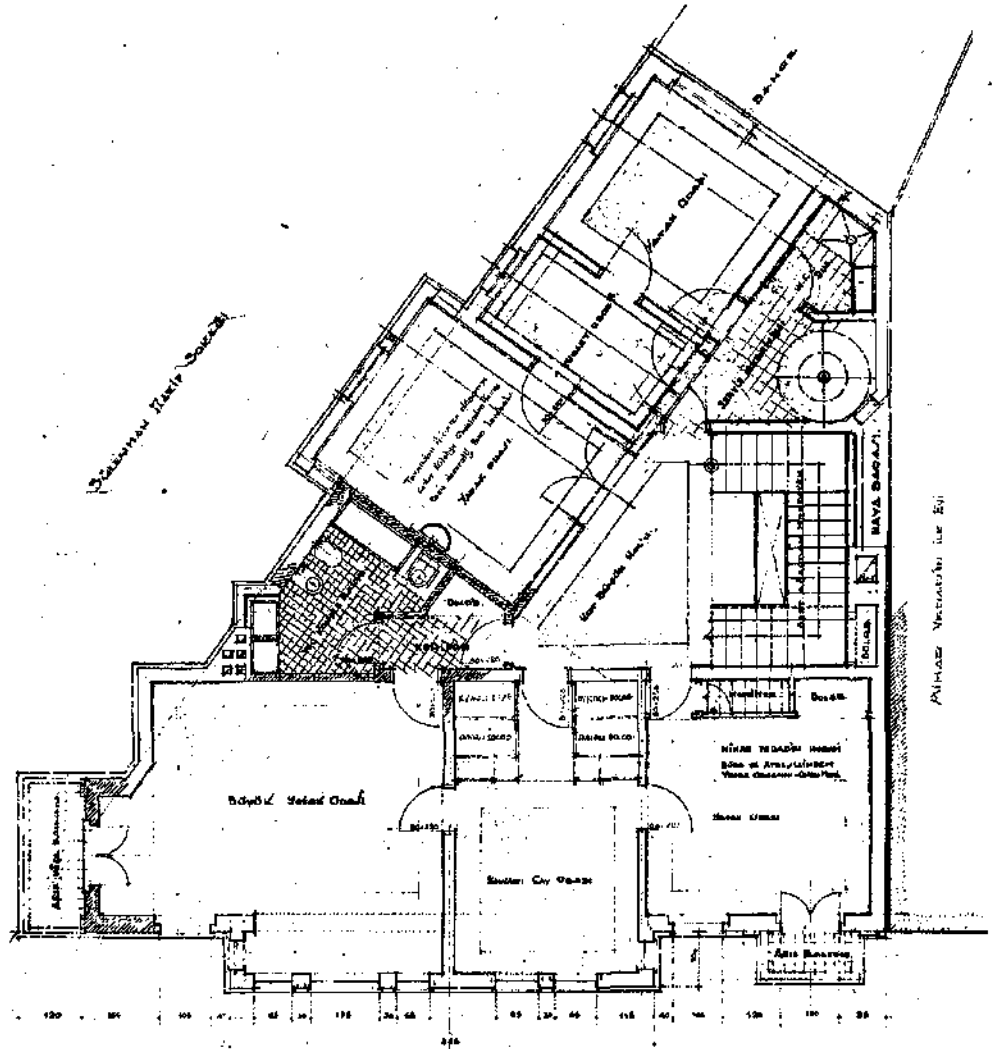
Şekil 16. Ana merdiven sahanlığı.
Figure 16. Landing of the main staircase.

Şekil 17. M. Vedad Bey ve eşi Çalışma odasında birlikte.
Figure 17. M. Vedad Bey and his wife photographed together in the Study Room.

Öbür yanında ise banyo yer almaktadır. Kahvaltı ve çay odasının geçit ile bağlantısının kurulduğu kapının iki yanında yer alan dolaplar giysi ve çamaşır dolabı olarak kullanılmaktaydı. Büyük yatak odasından banyoya küçük bir geçit ile geçilmektedir. Banyo tabanı çift döşemeli olduğundan ayrıca ısıtılırdı. Banyonun duvarları ve tüm sıhhi araçları Kütahya'da özel olarak çiniden yapılmıştı. Bu katta birbirlerine bir giyinme odası aracılığı ile bağlantılı iki yatak odası daha bulunmaktadır. Bu odalardan ara merdiven holüne açılanı Süleyman Nazif Sokağı'na bir çıkma yaptığından diğerinden daha büyüktür. İçinde tavandan döşemeye değin uzanan tavuskuşu desenli bir çini pano ve lavabo bulunmaktadır. Küçük yatak odası hizmet merdiveni sahanlığına açılmaktadır. Bu alanda ayrıca bir abdesthane bulunmaktadır. Küçük yatak odasının yan bahçeye açılan bir penceresi vardır.

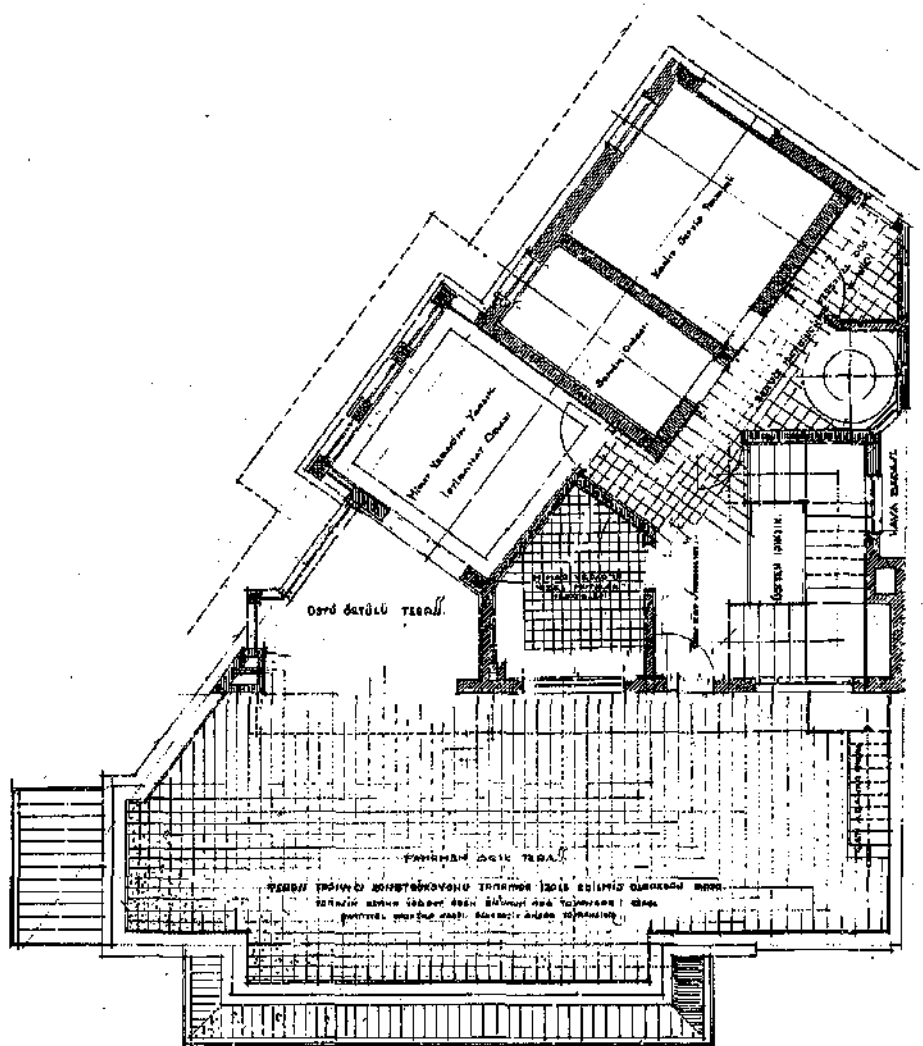
Şekil 18. İkinci Kat Planı.
Figure 18. Second Floor Plan.

TERAS KATI

Hem hizmet merdiveni, hem de ana merdiven teras katına değin çıkmaktadırlar. Hizmet merdiveninin açıldığı alanda, bir sandık odası, kadın hizmet personeli odası ve duş ile abdesthane bulunmaktadır. Ana merdiven ise doğrudan Vedad Bey'in özel dinlenme dairesine açılmaktadır. Bu kesimde Süleyman Nazif Sokağı'na çıkma yapan bir dinlenme odası, yarıaçık bir teras ve daha büyük bir ikinci teras bulunmaktadır. Terastan tavanarasına çıkan bir merdiven de vardır. Bu katta yer alan geniş bakı olanaklı oda Vedad Bey'in özel merakı olan yemek pişirme uğraşına ayrılmış bir mutfaktır. Teras döşemesi yapının öbür kesimlerinden ayrıcalıklı olarak yalıtımlı yapılmıştır. Bu yalıtım teras altına gelen odaların tavanlarının ahşap kaplanması ile pekiştirilmiştir (Şekil 19).

Şekil 19. Teras Katı Planı
Figure 19. Terrace Floor Plan

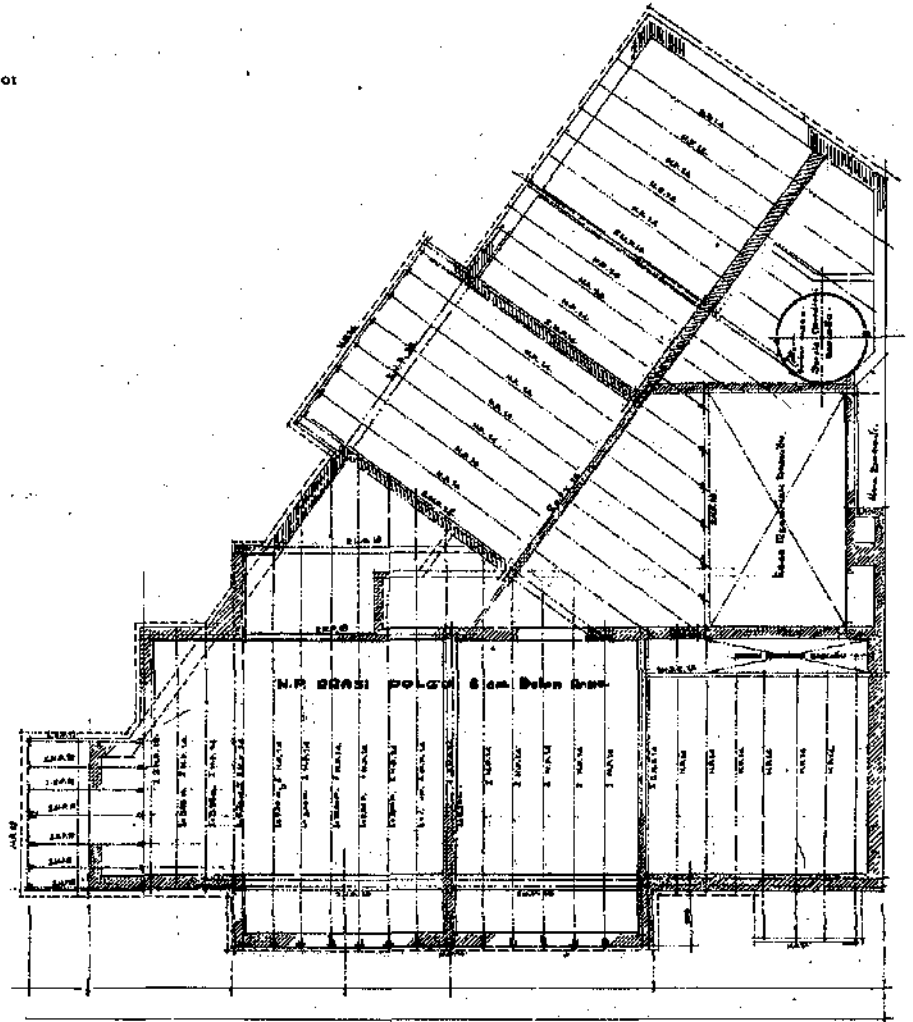

YAPI DİZGESİ

Yapı düşey taşıyıcıların yığma döşemelerin ve taşıyıcı kirişlerin betonarme olarak yapıldığı bir dizge ile oluşturulmuştur. Dolayısı ile dış duvarlarda geniş açılmalardan kaçınılmış, pencereler dar düşey öğeler olarak biçimlenmiştir. Döşemelerin büyük bir kesimi, Valikonagi Caddesine dik yönde Küçük Salon'dan başlayan öbür kesimi ise Süleyman Nazif Sokağına dik yönde taşıyıcı betonarme tablolar ile oluşmuştur. Köşedeki balkonun dışında tüm çıkmaların demirleri döşeme demirlerinin uzatılması ile sağlanmıştır. Köşe balkonlarında ise demirler dik yönde döşenmiştir (Şekil 20).

Şekil 20. Birinci Kat tavanı döşeme donatı dağılımını gösterir plan.

Figure 20. Reinforcement Layout Plan for the slab above the First Floor.

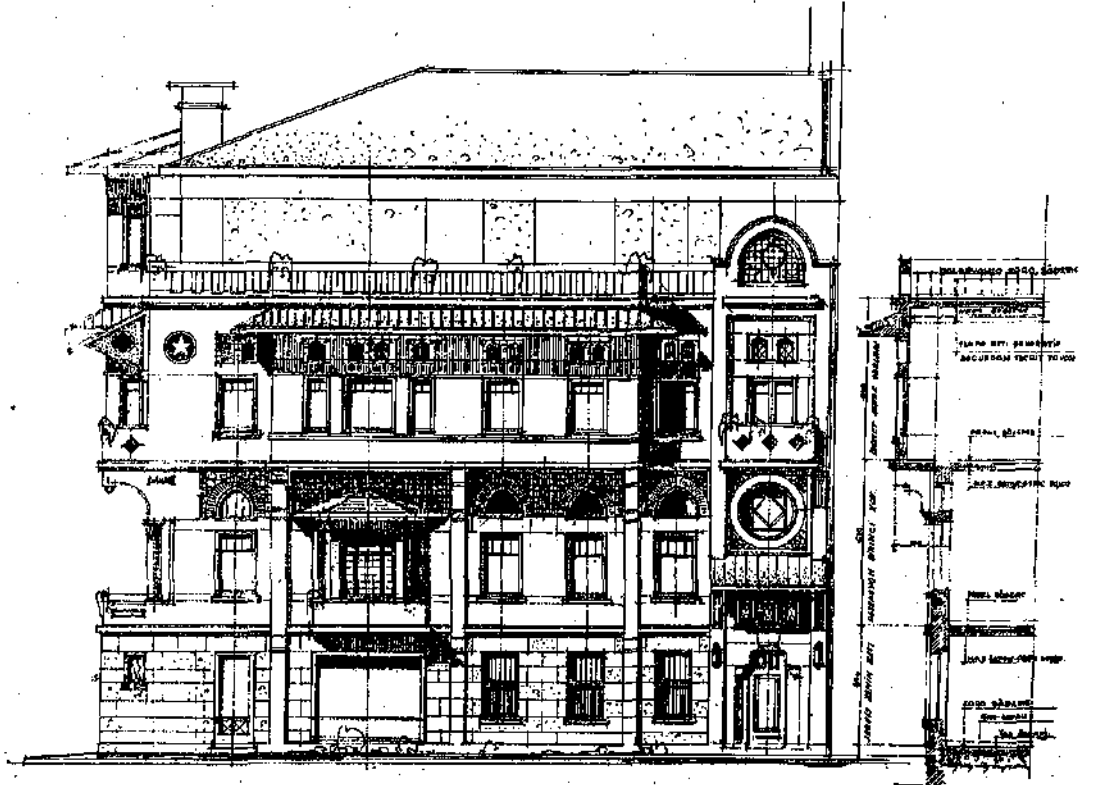
GÖRÜNÜŞLER

Yapının açısallığından ve çevresinden dolayı, yalnız iki görünüşü söz konusudur, öbür iki görünüş komşu yapılarla bitişik sağır yüzeylerdir. Vedat Bey'in yaşamı boyunca sürdürdüğü yapaylıklardan kaçma ve yapıyı doğal olarak Türk kültürünün kalıtsal öğeleri ile bezemesi bu yapıda da izlediği temel biçimlendirme ilkeleri olarak belirlemektedir.

VALİKONAĞI CADDESİ GÖRÜNÜŞÜ

Yapının bu görünüşünde tüm ayrıcalıklı alanların bu özellikleri ile uyumlu bir biçimde cepheye yansıtıldığını görmekteyiz. Bu cephede en önemli öğe giriştir. Giriş, çıkma yarım kemerlerle vurgulanan (Şekil 25), kanadı dikdörtgen bir kapı ile dışarı açılmaktadır. Kapı kanadının üzerinde demir bezemeli iki tane kemerli küçük pencere vardır. Giriş holü ışığını bu pencereler ile bunların üzerinde yer alan üç küçük kemerli pencereden almaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Valikonağı Caddesi görünüşü.
Figure 21. Valikonağı Caddesi
Elevation.

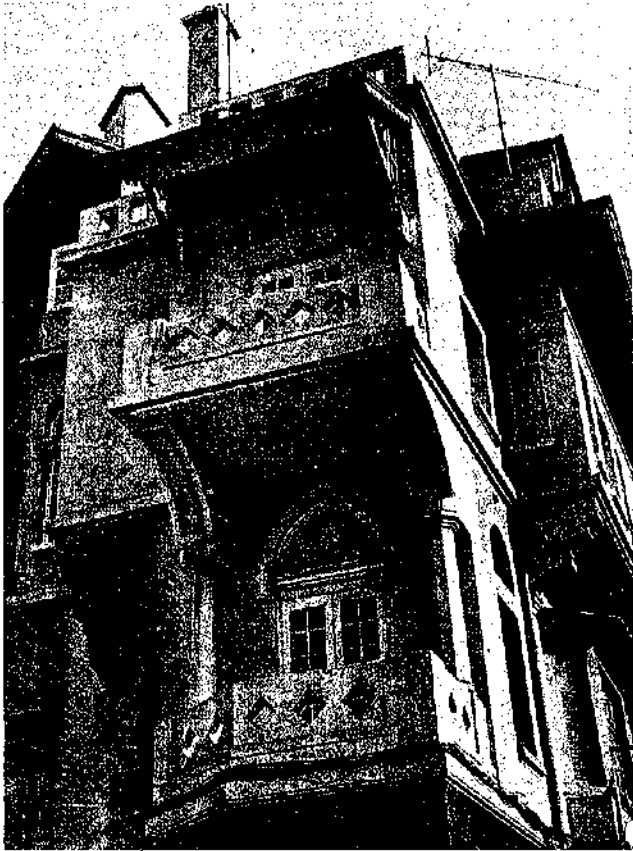

Şekil 22. Valikonagi Caddesi görünüşü.
Figure 22. A view From Valikonagi Caddesi.

Şekil 23. Büyük Salonun ve Büyük Yatak Odasının açıldığı köşe balkonları
Figure 23. Corner balconies of the Reception Hall and Master Bedroom.

Şekil 24. Ana Girişin genel görünüşü.
Figure 24. A view of the Main entrance

Giriş kapısının üzerinde girişi dış etmenlerden koruyan oymalı som ahşap bir saçak vardır. Bu saçığın üstünde, açılan kanadı kare olan yuvarlak bir pencere yer almaktadır. Yuvarlak pencere, arkasında yer alan Vedad Bey'in özel çalışma odasını belirtmektedir. Girişin teras katı düzeyine gelen kesiminde ise, girişe bir taçkapa vurgusu kazandırmayı amaçlayan bir büyük kemer vardır. Kemerin içi özel olarak yaptırılan Kütahya çinileri ile bezenmiştir.

Bu görünüşte başka önemli unsur ise Avrupa-Osmanlı kirması açılı şahniştir. Şahniş arkasındaki Büyük Salonu belirlemektedir. Yapıda her katın yüksekliğinin farklı olarak düşünüldüğünü belirtmiştik. Bunun doğal bir sonucu olarak pencereler, hem arkalarındaki işlevlerden hem de tavan yüksekliklerinden yararlanılarak her katta farklı ele alınmıştır. Yer katında basit bir lento ile geçilen pencereler, birinci katta pencere açıklığı kadar birer kemerle geçilmiş, yatak odalarının olduğu ikinci katta ise bu kemerler küçülmüş pencerelerin büyüklüğüne göre yer yer bir ya da iki tanesi hafifletme ve aydınlatma amaçları ile kullanılmıştır. Tüm kemerlerin kenarlarında, çini bezemeli silmeler bulunmaktadır. Ayrıca birinci kat balkon konsolunun bitiminde üzerinde 'Harbiye Caddesi' yazan çini plak ile onun bir kat üstünde aynı yerde yer alan sekizgen motifli yıldız pano özenlidir.

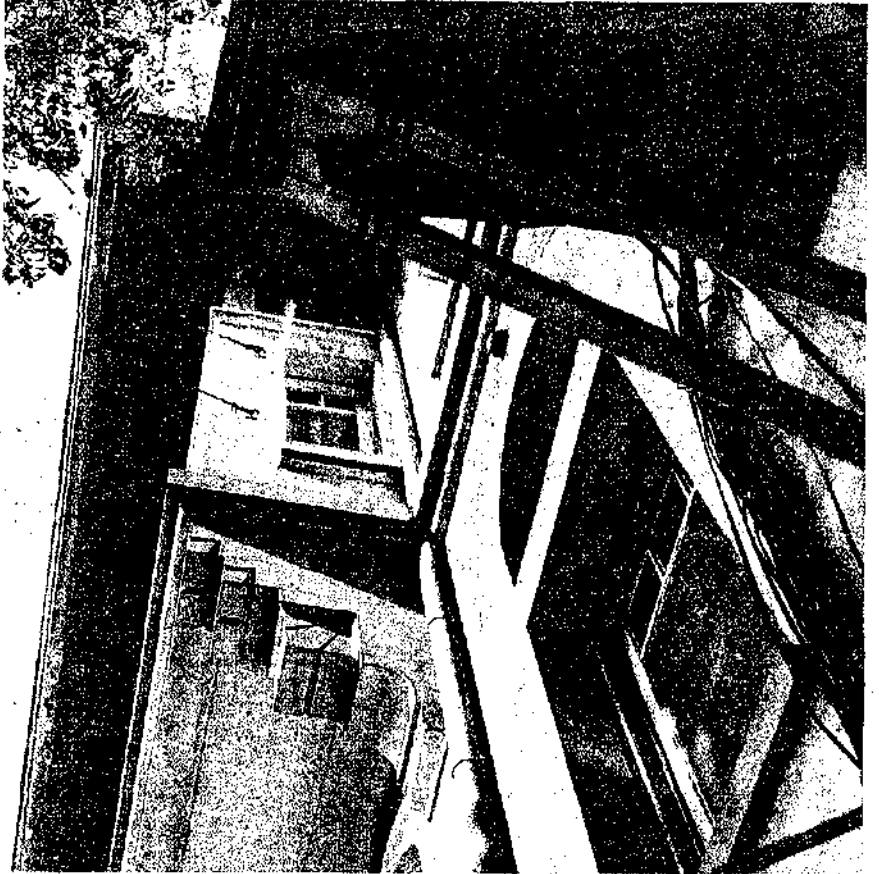

Şekil 25. Giriş Kapısı ve Giriş Hali pencerelerinden ayrıntı.

Figure 25. A detailed view from the Main Entrance Door and Hall

Şekil 26. Giriş Saçağı ve Özel Çalışma Odası penceresinden ayrıntı.
Figure 26. A detailed view from the wooden entrance cantilever and from the round window of Study Room.

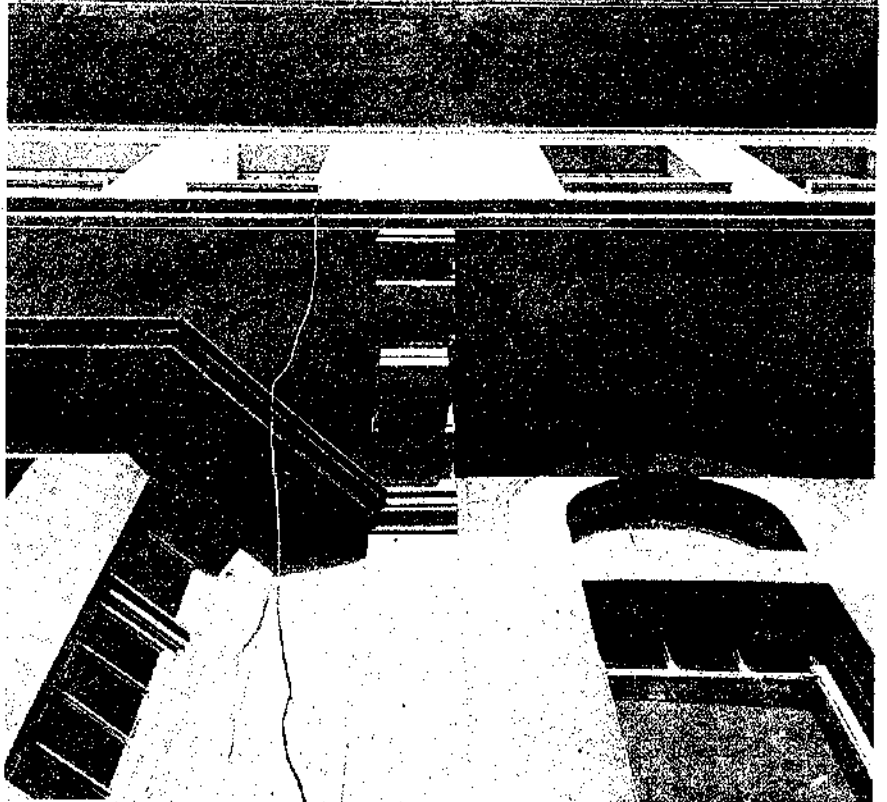

Şekil 27. Oymalı Ahşap Giriş saçağı ile Büro çıkmasından ayrıntı.
Figure 27. Details from the carved wooden Entrance Cantilever and from the corbelling of Study Room

Şekil 28. Büyük Salon ve Büyük Yatak Odası pencereleeri ile Büyük Yatak Odası çıkmasıından ayrıntılar.

Figure 28. Details from windows of Main Reception Hall and Master Bedroom and from cantilevering of Master Bedroom.

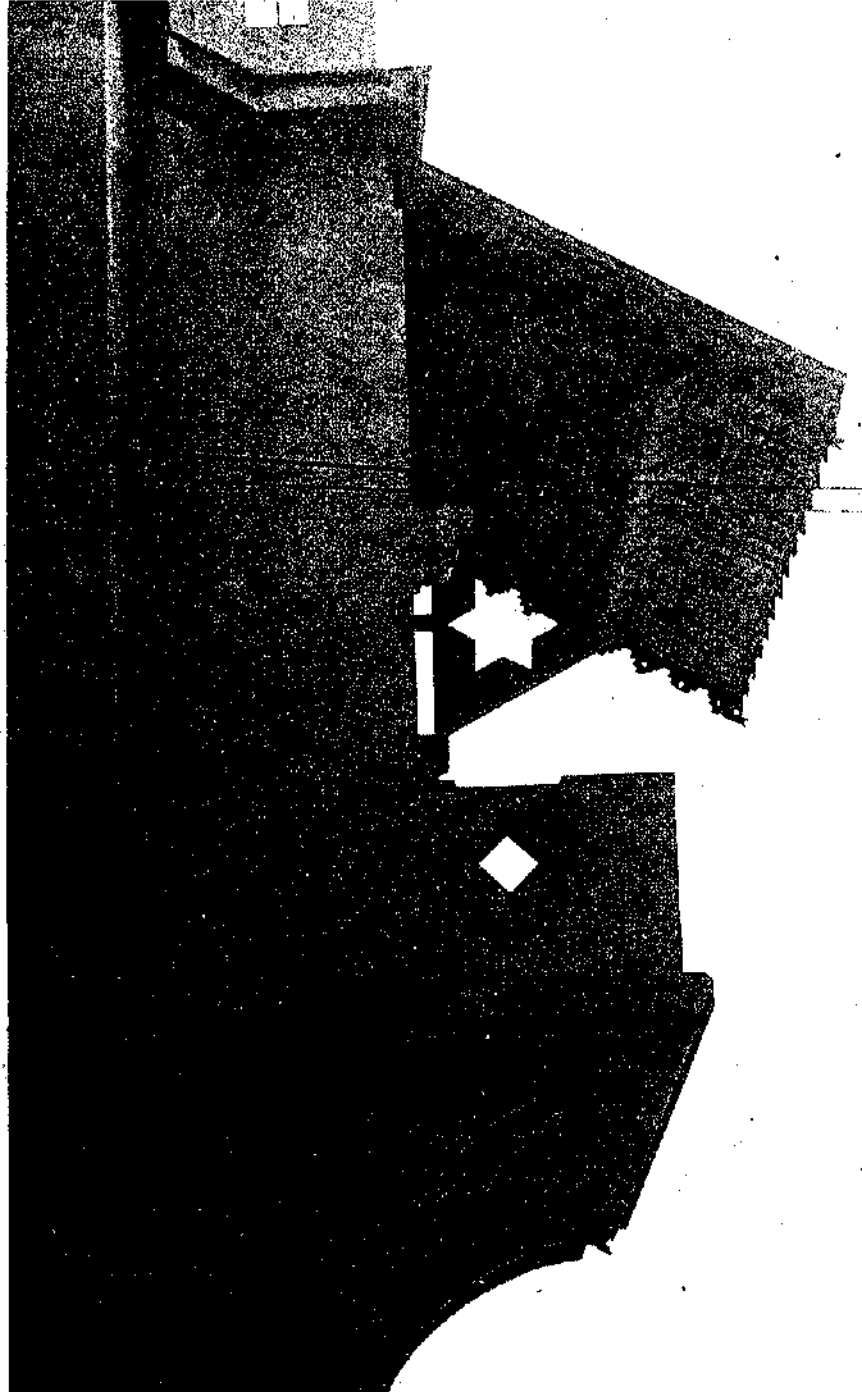

Şekil 29. Şahniş ve Yatak Odaları çıkmaalarından ayrıntı

Figure 29. Details from the Bay Window and cantilevering of Bedrooms.

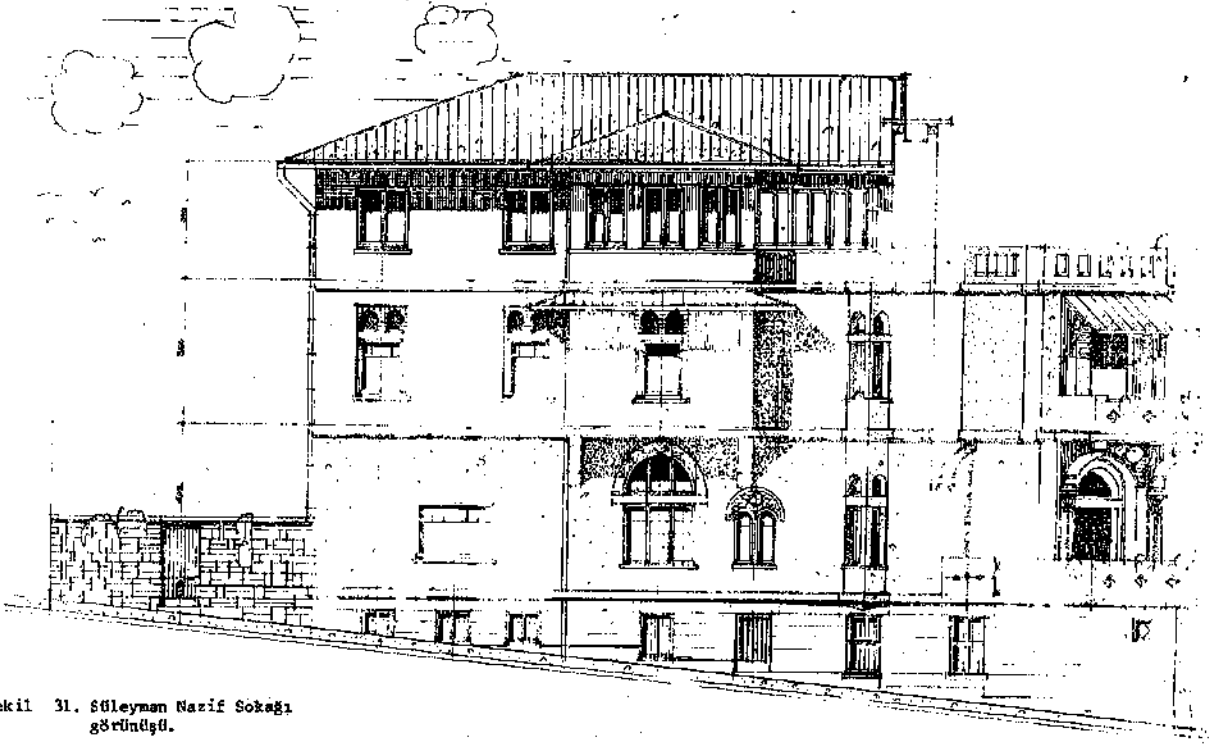
.SÜLEYMAN NAZİF SOKAĞI GÖRÜNÜŞÜ

Ev görünüşte yer alan büyük çıkmaların ve pencerelerin biçimlenişi ile öbür görünüşle hemen hemen özdeştir, yalnız banyonun ve Büyük ve Küçük Salonlar arasındaki geçidin sokağa yaptığı çıkma sokak boyunca bakı olanığı sağlayacak biçimde düşünülmüştür ve tüm ayrıntılanması oldukça özgün ve ilginçtir.

Şekil 30. Büyük Yatak Odası
balkonundan ayrıntı.

Figure 30. Detail from the balcony of
the Master Bedroom

Şekil 31. Süleyman Nazif Sokakı
görünüşü.

Figure 31. Süleyman Nazif Sokakı
Elevation.

Şekil 32. Yatak Odası ve Vedad Bey'in
Teras Dinlenme Odası çıkması.

Figure 32. Cantilevering Bedroom and
Vedad Bey's Private Terrace
Room.

Şekil 33. Küçük Salondan Büyük Salona geçişte yapılmış üçgen çıkma.

Figure 33. Triangular projection of the transition from Small Reception Hall to the Main Reception Hall.

Şekil 34. Yatak Odası ve Giyinme odası pencereleri.

Figure 34. Windows of Bedroom and Dressing Room.

DEĞİŞİKLİKLER

Vedad Bey'in İkinci Özel Konutu bitirildiği 1913-1914 yılından bu yana birçok değişiklikler görmüştür. Bu değişiklikler genellikle Valikonacı Caddesi'nin artan ticaret değeri ile Türkiye'de değişen aile yapısından kaynaklanmıştır. İlk önemli değişiklik mimarın kendisi tarafından ölümünden az önce uygulanmıştır. Bu değişiklik yapının tek bir bütün olarak planlanmış olan üç katını üç bağımsız apartman türü konuta çevirmesi ile olmuştur. Bu işlemden ahşap merdiven dökme mozayık bir merdivene dönüşmüş, birinci kattaki Büyük Salon ile Küçük Salonu bağlayan geçit banyo olarak geliştirilmiştir. Elimizde yapıyı zemin artı dört kat olarak gösteren Vedat Bey tarafından yapılmış iki özgün çizim bulunmaktadır. Bunlardan biri Valikonacı Caddesi görünüşünü (Şekil 35), öbürü ise Süleyman Nazif Sokağı görünüşünü göstermektedir (Şekil 36). Ne yazık ki ikinci görünüş çizimi çok harap bir durumdadır. Çizimde çatı katı ile üst dört katın köşe pencereleri görülmektedir.

Bu çizimlerin Vedad Bey'in çağın değişen koşulları içinde uygulamayı düşündüğü, özel konutu apartmana uyarlama projesi olduğunu sanmaktayız.

Çünkü:

Valikonacı Caddesi Görünüşünde:

- a) Girişin üstünde teras katında yer alan içi çini kaplı taç kemeri dışında yanının tüm öğeleri bu çizimde bulunmaktadır.
- b) Üstelik, bu öğeler, özgün projede olduğu gibi değil uygulandığı gibi çizilmiştir. Örneğin: Giriş kapısı üzerinde üç pencere dikdörtgen değil kemerli, ikinci kat balkonunu örten saçığın yan yüzeyinde yer alan yıldız sekizköşe değil altı köşe olarak çizilmiştir.
- c) Pencereler çağın istemine uygun olarak eklenen iki katta daha geniş olarak düşünülmüştür.

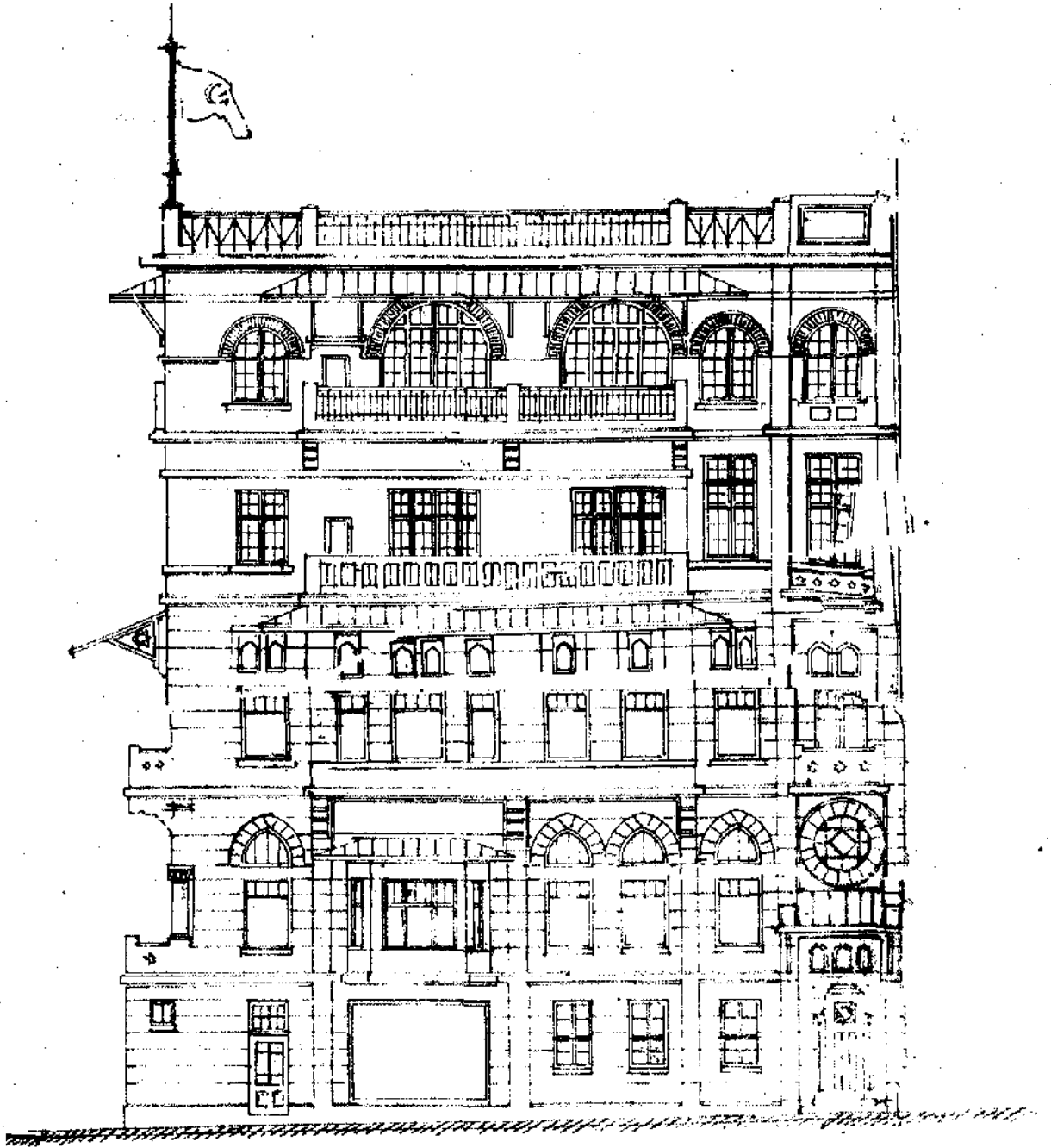
Süleyman Nazif Sokağı Görünüşünde:

- a) Özgün projede bahçe olarak görünen yan arsada yüksek yapı gerçekleştirilmiştir ve yeni öneri bu yapıyı da içermektedir.

Dolayısı ile bu iki çizimin Vedad Bey'in yapmayı amaçladığı değişiklik olduğu kanısındayız. Olumsuz olarak niteleyeceğimiz bu değişim olamamışsa da yukarıda sözünü ettiğimiz değişiklikler ne yazık ki gerçekleşmiştir.

Bunların dışında, teras katında terasın yarısını kapayarak yapılan değişiklik yapının bugünkü dış görünüşünü en çok hırpalayan değişikliktir ki, çok sonraları, yapının yeni sahipleri yaptırmış olsa gerekir.

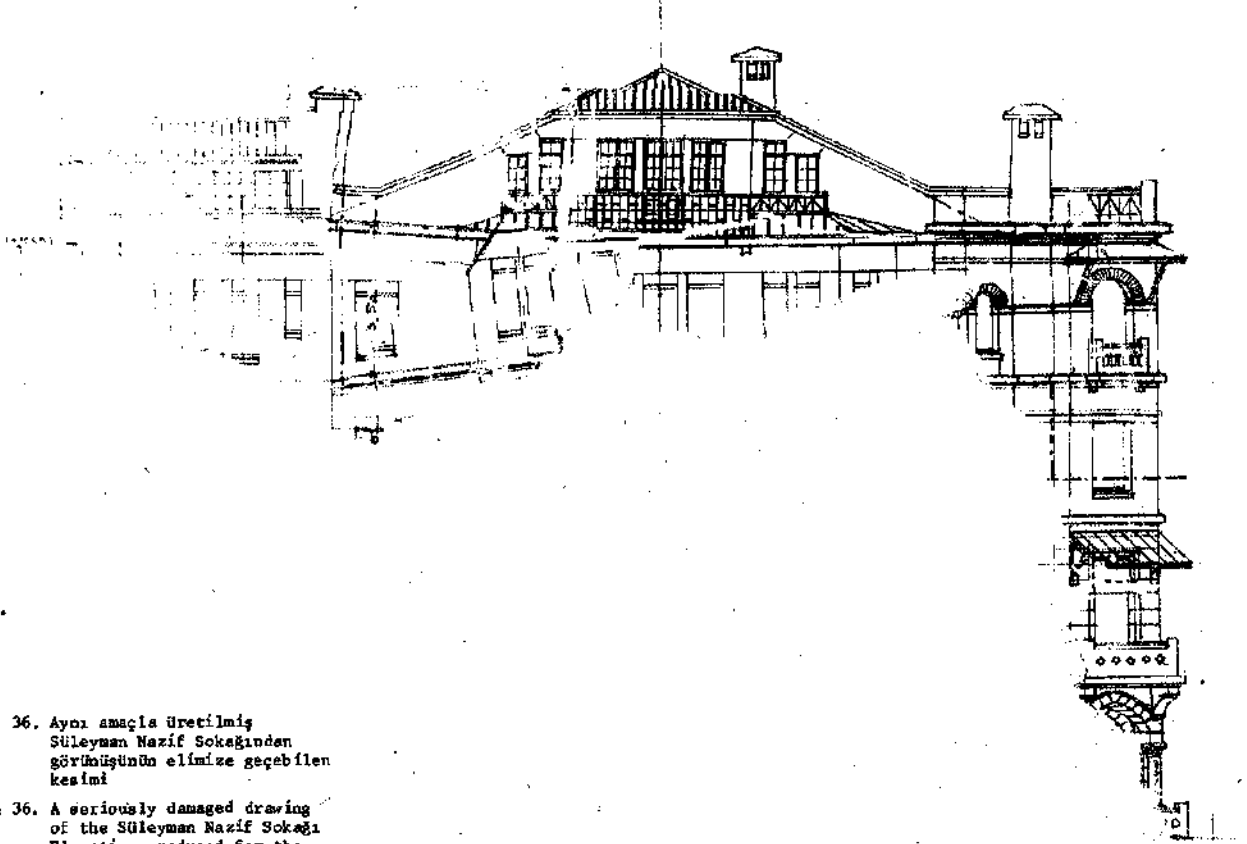
Yer katı planı ve kullanışı bugün bir lokanta tarafından kiralanmış olduğundan tümüyle değişmiştir. Ağaç işliği olan kesim büfeye, hizmet girişi, abdesthane ve kiler ise mutfaka uyarlanmıştır. Eski mutfak, desinatör odası ve hizmet personeli odası ise şimdiki lokantanın yemek salonunu oluşturmaktadır.

Şekil 35. Yapının dört katlı bir apartmana dönüştürülmesi için Vedad Bey'in hazırladığı Valikonagi Caddesinden görüldüğü.

Figure 35. An original Valikonagi elevation by Vedad Bey as a part of his conversion project into a four storey apartment block.

Şekil 36. Aynı amaçla üretilmiş Süleyman Nazif Sokakından görüşünün elimize geçebilen kesimi

Figure 36. A seriously damaged drawing of the Süleyman Nazif Sokakı Elevation produced for the same conversion purpose.

Yandaki küçük parselde yapılan yapı yine Vedat Bey tarafından yaptırılmış ve sonra bu eve katılmıştır. Dolayısı ile yatak odasından bahçeye açılan pencere ile yemek odasından açılan kapı tümü ile iptal edilmiştir.

DÜŞÜNCELER

Mimar M. Vedat Bey Konağı Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları içinde çok özellikli bir yer tutmaktadır. Bu yapı temelde *neo-classical* olarak adlandırılabilir. Bu yapı birçok *neo-classical* yapıda söz konusu olan seçmeciilik (*eclecticism*) bu yapıda söz konusu değildir. Yapı hem genel mekan dizgesi hem de ayrıntıları açısından özgündür. Yapımcısının yaşam biçimine özgü birçok öğeyi geleneksel kaynaklarla birleştirmiştir. Örneğin yapıda harem-selam ikilisi yoktur. Bunun yerine hizmet edenler ve edilenler ayrımı vardır. Mekan düzeninde batı soyluluğunun yansımalarına karşın tüm yapılaşmada özgün bir Türk-Osmanlı arayışı vardır.

Vedad Bey haklı ya da haksız, bilerek ya da bilmeyerek *neo-classical*, yeniden yaşatmacı (*revivalist*) hatta seçmeci olmak gibi bir takım niteliklemlerle

değerlendirilmiştir. Bu tanımlamalar gerçekte yalnız Vedad Bey'e değil "Birinci Ulusal" kuşağın tüm uygulayıcılarına yöneltilmiştir. Gerçekte bu nitelermeler Vedad Bey mimarisi için yerinde değildir ve çabayı indirgeyicidir. Eğer burada söz konusu olmayan revivalism'i bir yana bırakırsak Vedad Bey mimarisinin neo-classical ya da seçmeci olmakla ilgisi yoktur. Bu akımları gerçek akademik içeriğinde ve Vedad Bey'in Fransız Beaux Arts eğitimini de gözönüne alarak incelersek gerçekte tanım gereği J.N.L. Durand'ın belirlediği geleneğe uygunluk söz konusudur. Durand'da bir "biçimler kütüğü" (catalog) vardır ve biçimlerin bilinen dağar (repertoire) içinden ve belirli kurallarla bir araya gelmesi gerekir. Bu Vedad Bey mimarisinde yoktur. Çünkü Vedad Bey'in çalışma biçimi özgün çözümler üretmeye yöneliktir. Bu yönelme içinde Türk-Osmanlı yapı sanatının ve değerlerinin önceliği vardır. Amaç bunları işlemek ve geliştirmektir.

Bir küçük örnekle Vedad Bey'in çözümlerindeki özgünlüğe değinmekte yarar var. Konağın ana giriş kapısı üzerindeki kemerin bile classical dil içinde tanımını yapmak olanaklı değildir.

Bu kapı üstü kirişlemesine kemer denilebilir mi? Eğer kemer dersek bu bir armudi kemer midir? Kaş kemer midir? Değiştirilmiş yonca kemer midir? Omurgalı kemer midir (Acem Kemeri)? Yoksa, bir tür Bursa kemeri midir? Kuşkusuz kendine özgü bir yapı bileşenidir ve classical yapı dilinde karşılığı olması gerekmez çünkü özgün bir üründür ve bu amaçla bir kez üretilmiştir. Vedad Bey'in yapıları incelenirken seçmeci, neo-classical v.b gibi içeriği belirsizleşmiş tanımlar yerine tekilci ya da çoğulcu estetiğin tartışması yapılmalıdır.

Vedad Bey mimarlık alanında seri üretimi en çok kabul edilebilecek öğelerde bile tekil özgün üretimi yeğlemiştir. Büyük Postane yapısında çinilerin tüm bezemelerini kendisinin hazırladığı ve renklendirdiği bilinir. Bu yapıda da tüm alçı tavan kabartmalarını kendisinin tasarladığı ve titizlikle uygulattığını biliyoruz. Aynı titizliği kemer silmeleri, tabela, vestiyer, yemek odası panolarının çinilerinde de göstermiştir.

Vedad Bey Konağı bir çağın en önemli yapı ustasının kuşkusuz çok özenli ve kendi kaynaklarını kullanarak biçimlendirdiği üründür. Yapı Doğu-Batı kesişmesinin önemli bir simgesidir. İçinde banal öğeleri barındırmayan bir biresimdir. Çağında da gerekli etkiyi uyandırmıştır. Sultan Abdülhamit II'nin Beyoğlu Tokatlayan Hanı ziyaretinden sonra bir Osmanlı Padişasının onurlandırdığı ikinci özel yapıdır. Sultan Mehmet V (Reşat)'in Vedad Bey'i ziyareti yine o dönemin önemli olaylarından sayılır. Ayrıca Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın bu eve olan hayranlığı ve bu hayranlıktan kaynaklanarak Kuruçeşme'deki kendi konağını Mimar Vedad'a yaptırması çağın seçkin konut mimarlığına bu yapının etkisini belgeler.

ARCHITECT M. VEDAT BEY'S (SECOND) RESIDENCE

ABSTRACT

M. Vedat Bey (Tek)(1873-1943) is known to be the first formally trained architect of Turkey. He was the maker of first large buildings erected early in the present century. Grand Post Office, Land Registry Council and Mesâdet Estate Buildings in İstanbul and People's Party Headquarters in Ankara are among his master pieces. Apart from these, his residential buildings are also noteworthy. The two residences Vedad Bey designed and built are exclusively important as they reflect the architect's point of view with no clientwise constraints.

The First and Second Residences used to be located attached to each other on the newly developing area of İstanbul in 1910's. First Residence was demolished, only two photographs reached us to reflect what it used to be. Second Residence (Vedad Bey Konağı) is still surviving but with many alterations, especially internally and on the terrace. This article surveys Vedad Bey Konağı through some original documents reinforced with some photographs of the present situation.